

Onsdag den 27 september, höstens första medlemsmöte.

Det blev genast ett glatt samspråk efter det långa sommaruppehållet under det att inköpta lotter rullades upp och lades i nummerordning. Totalt var vi

35 medlemmar samlade. Idag var det vice ordförande Bo Andersson som hälsade oss välkomna, det var

många som blev förvånade när han även var kvällens underhållare. "Jag hade ingen aning om att han kunde sjunga och så bra" löd många kommentar. Han hade många kända och fina visor på repertoaren och framförde dessa med mjuk och behaglig röst. Den som rönte mest uppskattning var nog "Stöttan" en för mig helt ny bekant skreven av Kent Andersson.

Bosse sände även runt en anmälningslista angående vandringen i Burgårdsparken den 5 oktober, det blev så många som skrev på att den kommer att genomföras. En av våra medlemmar med stor anknytning till Burgårdsparken kommer att berätta sina minnen därifrån.

Därefter blev det kaffe med dopp och lottdragning. Kvällen avslutades med att alla hjälptes åt att ställa undan bord och stolar innan det var dags att dra sig hemåt.

Kari J.

Höstpromenaden 5 oktober 2023.

Vi var c:a 20 personer som samlades vid Focus denna soliga "Brittsommardag" anledningen var att delta i

Gudrun Dahl guidar.

en guidad vandring utefter Mölndalsån. Vår guide var ingen mindre än vår medlem Gudrun Dahl. Promenaden startade med att vi gick över bron till västra sidan av ån. Gudrun berättade

om olika släkter från 17- och 1800-talet. Bl.a. om släkterna Carlberg (Carlbergsgatan), Bratt från Värmland och Larnberg från Onsala. I början av 1700 talet bildades Linhutska stiftelsen. Denna stiftelse skänkte sedermera en fastighet till Herrnhutiska Brödra-församlingen. Herrnhutismen frodades, de flesta i trakten tillhörde förmodligen denna

brödraförsamling som faktiskt existerar även idag. Husen i området var som mindre herrgårdar med trädgårdar och bersåer. Inget ovanligt att varje familj hade en giftasvuxen dotter där herrgården var viktigare attribut än kärleken. Gudrun berättade också att det fanns ett sockerbruk där idag Liseberg ligger. Ett bryggeri med namnet "Lejonet" f.d. "Burgårdens Bryggeri" fanns vid Södra Burgårdens Landeri. Detta drevs från början av 1800 talet och lades ner 1881.

Vi fick höra många intressanta berättelser från ett par hundra år tillbaka under vår promenad längs Mölndalsån. Gudrun fick en varm applåd och ett stort tack för denna intressanta guidade promenad. Efter promenaden gick en del av sällskapet för att fika på Valhallabadets café.

Text och foto; Kari J. och Kenneth J.

Medlemsmöte 25 oktober.

Vid vårt oktobermöte var vi c:a 25 medlemmar som

samlades för ett par timmars "gött tjöt". Vi trakterades också av musikalisk underhållning av vissångarna Christer Ågren och Keith

Debling. Dessa båda estradörer från Majorna resp. Masthugget framförde en trevlig och uppskattad repertoar från Qwe Thörnqvists vis-skatt. Christer och Keith trakterade gitarr, mandolin och flöjt med bravur. Efter en stund plockades det fram ett ganska unikt instrument en "Resonatorgitarr" (Dobro), de flesta av oss förmodade först att det var en s.k. Steel guitar, men det är ett liknande instrument. Våra underhållare framförde även visor från och om Göteborg men vid framförandet av Owe Thörnqvists låtar sjöng åtskilliga av våra medlemmar med då texterna inte var helt obekanta. Mötet avslutades sedan med kaffe och lottdragning. Ett par trevliga timmar med musik och "gött tjöt" försvann snabbt som en avlöning.

Kenneth J.

Medlemsmötet 29 november.

Till årets sista medlemsmöte samlades 23 medlemmar som hälsades välkomna av vår ordförande Dennitz. Det serverades en välsmakande jultallrik och trevligt snack. Esse informerade om att vår hemsida ska ev. omstruktureras. Detta för att underlätta användandet och uppdatering. Varje bord fick en blankett att skriva förslag på aktiviteter inför 2024. Mötet avslutades i sedvanlig ordning med lottdragning och en önskan om **God Jul och Gott Nytt år**. En lyckad afton.

Kenneth J

Studiebesök 11 december på Lisebergs Grand Curiosa Hotell.

Vi var 12 personer som samlade vid Lisebergs västra entré. Dagens program var ett guidat besök på Lisebergs nya hotell Grand Curiosa Hotell. Detta var ett mycket speciellt hotell.

Vi fick en upplysande och intressant guidning av Pontus Hallsberg. Pontus har tjänst som koordinator på hotellet. Hotellet invigdes april 2023, samma år som Liseberg fyller 100 år. Hotellets inredning är baserat på sägnen om Agnes och Daler som startade affärsverksamhet i Göteborg på 1700-talet. Agnes hade goda kontakter med Ostindiska Compagniet och gjorde ett flertal resor till Fjärran Östern för att undersöka affärsmöjligheter och idéer. Medan Daler (f.d. smugglarkung) som var innehavare av en stor påse med pengar stannade hemma i Göteborg, Agnes kom hem med mängder av kuriosa saker och intressanta berättelser. Från Agnes resor hade paret samlat på sig en mycket ansenlig samling av kuriösa saker och anteckningar. Dessa föremål, anteckningar och berättelser ligger till grund för hotellets utformning och inredning. Hotellet 29000 m² stort och har 457 rum med minst fem sängar och max sju sängar. För den som vill unna sig extra lyx erbjuds även s.k. "De Luxe" rum med en yta av 82 m². Vid utformningen av hotellet har man även tänkt på barn och ungdom. Det

finns ett rutschbanerör från andra våningen ner till lobbyn. På bottenvåningen finns den gamla fortfarande

fungerande "Ponnykarusellen" tillverkad 1923 och fanns på Liseberg fram till 2011. Vid åsynen av denna klenod vaknade nostalgiådran, de flesta av oss hade i barndomen åkt med denna karusell. På åttonde våningen finner man en stor takterrass med en bedårande utsikt över bl.a. Lisebergsparken. Två olika restauranger och ett café finns att besöka. Därav det Kina inspirerade "Thei Rose" Här serveras kinesisk 1 cl snaps i mycket små glas. Det kan verka blygsamt med 1 cl men det ska tilläggas att styrkan är 56%. Så se upp, det är inte bara bara! Vår guide Pontus Hallsberg tackades med en varm applåd för en mycket intressant och upplevelserik guidning. Efter guidningens avslut fortsatte de flesta i vårt sällskap till hotellets restaurang "SALUHALLEN" för att avnjuta en lunchbuffé.
Kenneth J.

Kalendarium våren 2024.

Efter all mat vid jul- och nyårsfirande drar vi i gång med vårens aktiviteter. Som brukligt träffas vi kl. 19.00 sista onsdagen i varje månad för ett par timmars "gött tjöt" med bl.a. fika och lottdragning.

Medlemsmöte Onsdagen 31 januari.

Då gästas vi av underhållningsgrupp MATROSERNA som kommer att spela och sjunga för oss.

Medlemsmöte Onsdagen 28 februari.

Årsmöte, Viktigt då ska det beslutas och diskuteras frågor rörande GGPF:s aktiviteter m.m. inför 2024.

Medlemsmöte Onsdagen 27 mars.

Roger Andersson kommer att berätta om affärer, ölhallar och fik på Gårda. Han kommer också att prata om municipalsamhället i stort.

Medlemsmöte Onsdagen 24 april.

Esse Kamph kommer att informera om arbetet med GGPF:s hemsida.

Vårutflykt maj.

Det planeras en vårutflykt under maj. Aktivitet och datum meddelas senare.

Mycket välkomna till våra medlemsmöten!

Adressändring: Om Ni har ändrat adress, telefonnummer eller mail adress glöm inte att meddela detta till Bo Andersson som ansvarar för vår medlemslista.

Tel: 0703-900902 e-mail: bo@tjornhandel.se

Kom ihåg!

Medlemsavgiften är oförändrad 200 kronor.

Kan betalas till föreningens konto:

Plusgiro: 42 55 82 – 4.

Glöm inte att vid betalning ange vem som är avsändare. Detta underlättar för vår kassör!

Vi tackar på förhand!

Styrelsen.

Nu har vi år 2023 bakom oss och kan lägga detta till föreningens historia. Året började något kaotiskt med problem att få ihop ny styrelse, men detta löste sig på ett bra sätt och har fungerat med "bravur" Glädjande kan man notera att under året har även medlemmar utanför styrelsen hjälpt till på ett med olika uppgifter. Ex.vis uppdatering av hemsidan. Vi kan konstatera att Gamla Gårdapojkar och Flickor är en mycket trevlig och föredömlig förening.

Medlem i föreningen Gamla Gårdapojkar och Flickor.

Fortsättning på Lars Lagerstedts föredrag

En stor industri till var Ceres Konstgödningsfabrik med egen kaj vid Mölndalsån och en alldeles egen liten järnväg från kajen in i fabriken. Det fanns två tapetfabriker på Gårda och ett formskäreri som gjorde tryckplåtarna till tapeterna, en fabrik som gjorde gasbetong, en reseffektfabrik, ett stort tunnbinderi, en strumpfabrik, en berömd orgelfabrik, en kartongfabrik och en livsmedelsteknisk fabrik som rostade kaffe, Triangelns kaffe, gjorde ättika och framställde mannagryn. Och fler industrier ändå men nu får det vara nog.

Engblads Tapetfabrik, Avägen/Underåsgatan

Vi hade en egen polisstation, vi hade egen brandkår med hästdragen ångspruta, vi hade två fjärdingsmän, vi hade en pantlånare, vi hade diakonissa och vi hade barnmorska, som förlöste kvinnorna i de trånga och totalt omoderna lägenheterna. Vi hade också en ölkrog som ansågs vara syndens näste nummer ett. Men vi hade ingen läkare, ingen tandläkare, inget apotek och länge inte ens ett postkontor.

Vi hade två bönhus, ett för missionsförbundare och ett för baptister, vi hade tre samlingslokaler för olika nykterhetsamfund och vi hade Gårdabo. Detta var en filantropisk anläggning, inrymd i ett mycket prydligt landshövdingehus, uppförd och donerad av den filantropiska Beatrice Dickson på Överås. Gårdabo var dels ett hem för unga ogifta textilarbeterskor. dels ett slags folkbildningsinrättning

Gårdabo, Blekeallén

hur det var att omvända hedningar i Indien och Afrika, här föreläste en lärarinna om passionsspelen i Oberammergau och här föreläste också professor Axel Leonard Jägersköld, den väldige Jägarn. Han bodde granne med Gårda, strax på andra sidan ån i en villa som Pontus Fürstenberg byggt som sitt sommarnöje. Sommarnöje vid Mölndalsån det låter som en saga! Villan revs när Nya Ullevi byggdes. Många gånger såg jag Jägersköld och hans familj med sönerna våra skolkamrater Olof och Stig vandra över Gårda till Örgryte gamla kyrkogård, där äldste sonen var begravd. Han stupade i inbördeskriget i Finland och jag minns begravningen med dess militära inslag.

Jag har en gång intervjuat Jägersköld när han var chef på Naturhistoriska Muséet i Slotsskogen. Någon läsare hade lämnat upp en besynnerlig insekt som vi ansåg värd några rader i tidningen, Jag fick komma upp till Jägersköld som inte hade några svårigheter att identifiera krypet. När det var gjort frågade han: Var det något mer redaktören ville veta? Nej tack, sa jag artigt. Det var bra det sa Jägersköld, för jag väntar en annan jävel hit just nu.

Kärt barn har många namn:
Nya Gårdaskolan
Underåsskolan och numera bara
Gårdaskolan

Gamla Gårdaskolan

Vi hade två folkskolor och när jag började i den äldsta av dem fanns där ännu gaslampor som nödtorftigt lyste upp de enkla klassrummen och vedeldade kaminer, som då och då inte orkade med mer värme än att vi fick sitta med ytterkläderna på. Min första lärarinna var prototypen för en schartauansk trosbekännare. Det enda gudshus hoc accepterade och frekventerade var Domkyrkan. Varje söndag var hon där tre gånger, vid ottesången vid högmässan och i aftonsången. Hon var förfärad över att jag gick med mina föräldrar till en metodistkyrka. Det var en högst oacceptabel genväg till himmelen. Hon undervisade oss sjuåringar om himmelens fröjder och helvetets fador. Hon använde aldrig ordet adjö även om hon väl anade att vi småbarn inte kombinerade denna vanliga avskedshälsning med den franska ordet för Gud. Hon sa i stället farväl, Det sa alla rättrogna schartauaner på den tiden. Om det någonsin i vår läsebok stod ordet minsann fick vi inte läsa det. Vi måste stryka över det. Hon visste vad inte vi småbarn visste att det är en sammandragning av Min sanne Gud.

Hur var det att bo mitt upp i så många industrier? Jo, det var livligt och rätt roligt men det är klart att livet var torftigt, mätt med dagens mätt. De miljögifter som spreds från alla fabrikskorstenarna och Mölndalsån var oupptäckta och bilar fanns ju i mycket begränsad omfattning men desto mera hästlort. Vi hade nära till stora och härliga strövmråden fast vi då inte visste vad sådana var för någonting. I både södra och norra delen av Gårda fanns stora obebyggda ängar, lämpade för fotboll, lekar och enklare rackartyg. Närmast Olskroken låg den s k Gaisängen. Den hade enligt uppgift sitt namn efter fotbollsföreningen Gais. som från början lär ha hetet Gårda atlet- och idrottsällskap. Gårda hade ju förresten ett eget lag i allsvenskan men det havererade rätt snart. En lördag strövade en kamrat och jag på Gaisängen. Vi var väl i 13-14-årsaldern. I ett busknär hittade vi en näst intill döden berusad kvinna, all right då en käring. Något måste göras sa vi oss på bästa scoutmanér. Någonstans hittade vi en handkärria - sådana finns i dag bara på museér - och hur det nu gick till fick vi upp käringen på bärran och drog iväg med henne till Gårda polisstation. Där väckte fyndet inte någon större uppmärksamhet. Jaså hon igen, sa jourhavande konstapeln och stoppade in henne i finkan. Han berömdo oss i alla fall för rådigt ingripande och vi kände oss naturligtvis malliga och försummade inget tillfälle att för vem som ville höra på berätta om vårt hjälteåd.

Två spännande fyllen här i stan heter det ju tippar - fanns i Gårdas närhet. Det ena var Levgrens äng där Nya Ullevi nu ligger, det andra var Kodammarna i Olskroken, ett då obebyggt område mellan järnvägen och Sæveån. Vilka fynd kunde man inte göra på dessa fyllen, inte uppskattade till sitt fulla värde när man kom släpande hem med dem till morsan. En något äldre kamrat kunde berätta om en upplevelse på Kodammarna, som kom oss minderåriga gossar att häpna över hur modiga en del kunde vara. Han var ute för att göra fynd på Kodammarna då han plötsligt fick se två pojkar, 16-17 år gamla kanske, komma rusande förföljda av en poliskonstapel i full ornat - kask och sabel på den tiden. Polisen var en i trakten, alltså Olskroken, känd myndighetsperson som därför att han hade en besynnerlig tand i överkäken gick under namnet Hogggtanna - Huggtanden alltså. Pojkarna hann fram till Sæveån innan polisen fick tag i dem och i ån hade de en liten flotte liggande. De kastade loss och la sig mitt i ån, oåtkomliga för den offentliga makten I sitt övermod satt de på flotten och hädade den på stranden stående konstapeln genom att upprepade gånger skandera: "Du som har en krokri tann, hogg oss i röva, dra oss i lann."

Väg över gårdslängorna och Ranåvegs bergan.

Ett härligt friluftsområde där vi gärna höll till var Skårslund, alltså det då ännu praktiskt taget obebyggda området mellan Örgryte gamla kyrka och Kallebäck, Inom bekvämt räckhåll hade vi flera idrottsplatser, gamla Ullevi, Heden, Valhalla och Balders hage. De två senare var ju öisarnas egna anläggningar. Balders hage var urhemmet, där det anrika sällskapet bildades för över 90 år sedan och där grundaren Vilhelm Friberg bodde i en skraltig villa vid kanten av fotbollsplanen. Liseberg har sedan många år sina växthus på Balders hages gamla område. De flesta av oss minns ju Valhalla på Skånegatan med devisen "Manlig idrott fädernas arv" i stiliserad runskrift över huvudingången. Idrottsplatsen offrades för utställningen 1923 och i dag finns där Svenska Mässan och Scandinavium. Och där Valhallabadet ligger låg stans äldsta kolonitradgård, Burgårdskolonien. Min pappa var ivrig kolonist och föreståndare för kolonien och jag har många goda minnen från denna lilla oas. Vi hade ju bara att gå över ån för att komma till sommarnöjet

Burgårdskolonien på andra sidan ån

J ämfört med dagens standard var naturligtvis livet på Gårda i mina pojkår mycket torftigt. Där rådde trångboddhet men i alla fall en viss prydlig välmåga främst genom att de allra flesta var arbetsamma och skötsamma människor. Det är klart att där även fanns fattigdom men knappast riktig nöd och inte heller riktig slum. I de gamla landshövdingehusen rådde oftast en god grannsämjia och mycken hjälpsamhet. Alla kände alla, litet för väl och litet för nära. Man var sannerligen inte anonym. Det var i allmänhet hustrurna som styrde familjen med fast hand. Slita fick de men de lät sig inte hunsas! Föga hjälp fick de av männen, vars arbetsdag var mycket lång. Den man vars hustru hade arbete utanför hemmet betraktades nog som en dålig familjeförsörjare och han var definitivt ingen karl om han t ex gick ner på gården och piskade mattor.

Av allt detta folk- och industriliv finns nu praktiskt taget ingenting kvar på det centrala Gårda. Större delen av stadsdelen är en öken med rivna eller fallfärdiga hus, övergivna fabriker och stängda skolor. Det är resultatet av kommunalpolitisk kortsynthet och teknokratisk fantasilöshet i oskön förening. Under det överdådiga 60-talet ett decennium som vi säkert kommer att ha allt större anledning att förbanna - skulle Göteborg bli en miljonstad, utbredande sig över hela Hisingen och en bra bit av det västgötska bondlandet. Så långt bort från centrum som möjligt skulle göteborgarna bo, medan man rev ner stora delar av den gamla bebyggelsen och därmed utplånade mycket av det genuint göteborgska. Centralt belägna delar av staden förslummades. Dit hörde Gårda som mer eller mindre skulle bli en stor trafikmaskin. Av detta blev inte mycket. Av trafikmaskinen blev parkeringsplatser på rivningstomter och ibland inte ens detta.

I det låget började några unga arkitektstuderande vid Chalmers intressera sig för det industriliv som vuxit upp längs Mölndalsån och intresset kom att koncentrera sig till Gårda. De kartlade industri efter industri och hittade då till sin stora förvåning Göteborgs Remfabrik, just i det kvarteret Bleket där jag bodde under mina pojkår. Var det nu någonting att hitta, denna remfabrik! Ja, det visade sig vara det. Denna fabrik var helt enkelt ett industrihistoriskt fynd, till för ett par år sedan endast känd av dem som arbetade där och dem som hade anledning att köpa remmar, inte de aktuella svängremmarna eller liknande plutterier utan stora rejäla remmar som driver maskiner eller transporterar grejor. Fabriken, grundad någon gång i slutet av 1800-talet, är i praktiskt taget nästan varje detalj oförändrad sedan 60 år. Tidens alla rationaliseringar och moderniseringar har den lyckligt sluppit undan. En gång i tiden hade den haft några konkurrenter, sedan länge är den ensam i sitt slag i Sverige. När de unga arkitekterna upptäckte den var den ännu i drift om än i reducerat format. Efterfrågan på industriremmar var inte vad den varit. För ungefär ett år sedan lades driften ner för gott, mycket beroende på att ägaren, Torsten Holmstrand hette han, nått en hög ålder. När han för alltid stängde fabriksportarna hade han varit i företaget i 70 år, mesta tiden som ägare och chef. Han avled några månader senare.

Göteborgs Remfabrik på Ävägen

Eftersom Göteborgs Remfabrik anses vara unik i hela Skandinavien såsom en nästan oförändrad arbetsplats från industrins stora uppbyggnadsskede har man börjat arbeta för att bevara anläggningen som en industrihistorisk raritet. Göteborgs Industrimuseum är givetvis mycket intresserat och en särskild förening har bildats för att verka för fabriken bevarande. Man har planer på att i begränsad omfattning försöka återuppta driften för att visa hur ett mekaniskt väveri fungerade, det enda som finns bevarat idag. Det lär finnas en del efterfrågan på industriremmar för transportband. Men planerna gäller inte bara remfabriken. Man vill bevara andra tidstypiska industribyggnader på Gårda. Än så länge är det endast planer. Göteborg är ju idag inte den rikaste av städer och det krävs pengar för att omsätta idéer till verklighet. Men skulle planerna gå i lås skulle på Gårda skapas något av en nationell sevärdhet som visar att vår kulturhistoria inte bara består av stenyxor, bronsåldersgravar, medeltidskyrkor och herresäten från vår stormaktstid. Fabriker kan också vara värda att bevara åt framtiden.

Att det kanske blir Gårda det anade vi aldrig, vi som bodde där i stenkolsröken, i doften från Mölndalsån och med fabrikspipornas signaler och åkarkärrornas skrammel ständigt i öronen.